

metu et tremore salutem vestram operamini. I Pet. 1. *In timore incolatus vestri tempore conversamini.* II Pet. 1. *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis* (1). At si per bona opera certitudo vocationis quærenda est, certe etiam justificationis. Nam *quos vocavit, hos et justificavit* (2): ad Rom. VIII. Quod si certitudo justificationis ex bonis operibus pendet; non igitur certus est homo de sua justificatione, mox atque justificatus est. Rursus, non igitur ex sola fide pendet certitudo justificationis. Denique, non igitur certa est justificatio nostra certitudine fidei, quæ infallibilis est, sed certitudine operum, quæ conjecturalis atque imperfecta certitudo est.

CAPUT VII.

Idem probatur testimoniis sanctorum Patrum.

Adferemus nunc testimonia veterum Patrum, ad rem eandem comprobendam.

S. Ambrosius serm. 5. in Psalm. 118. tractans illud: « Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum », sic loquitur: « Sui volebat auferri opprobrium, quod suspicatus est, vel quia cogitaverat in corde, et non fecerat, et poenitentia licet abolitum, suspectus tamen erat, ne forte adhuc maneret ejus opprobrium, et ideo Deum precatur, ut illud auferat, quia solus novit, quod nescire potest etiam ipse qui fecit ». Et addit testimonium Apostoli: « Nihil mihi conscius sum etc. ».

S. Basilius in Constitut. Monasticis, cap. 2. « Multa, inquit, peccantes, plurima neque intelligimus. Quapropter dicit Apostolus: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum, hoc est, multa pecco, et non intelligo ».

S. Hieronymus lib. 2. adversus Pelagianos: « Sunt, inquit, justi, ad quos pervenit quasi opus impiorum; et sunt impii, ad quos pervenit quasi opus justorum. Hoc idcirco dicitur, quia certum judicium solius Dei est ». Idem lib. III. in Hieremiam, exponens cap. 13. « Homo, inquit, videt in facie, Deus in corde, et quod nobis interdum mundum videtur, illius oculis sordidum deprehenditur ».

Sanctus Joannes Chrysostomus, hom. 87.

in Joannem, sanctum Petrum, sic loquentem inducit; « Propterea contristatus sum, ne forte me amare arbitratus, non amem ut ante, cum me fortem et constantem putarem, imbecillis inventus sum ». Et homil. 11. in priorem ad Corinth. « Multis de causis incertum est, inquit, nostram judicium, una, quod multa opera nostra nos lateant etc. ».

Sanctus Augustinus in Psalm. 41, tractans illud: « Ad me ipsum anima mea turbata est; Novi, inquit, quia justitia Dei mei manet, utrum mea maneat, nescio. Terret enim me Apostolus, dicens; Qui se putat stare, videat ne cadat ». Idem serm. 23. de verbis Domini: « Fortasse, inquit, tu nihil invenis in conscientia tua, invenit ille, qui melius videt ». Idem homil. 35. « Quamdiu, inquit, vivimus hic, de nobis ipsis nos ipsi judicare non possumus, non dico quid cras erimus, sed quid hodie simus ». Idem in Psalm. 1. super illud: « Incerata et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi; Quæ occulta, inquit, et quæ incerta? quia Deus ignoscit et talibus. Nihil tam occultum, nihil tam incertum ». Idem in libro de perfectione justitiæ, post medium: « Quantalibet, inquit, justitia sit præditus homo, cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipse non videt, inveniatur esse culpandum ».

Theodoretus in comment. ad cap. 4. prioris ad Corinth. enarrans illud: « Nihil mihi conscius sum: Non me, inquit, a peccato immunem pronuntiabo, sed Dei sententiam expectabo. Sæpe enim evenit, ut etiam ignorantes peccent, æquum et justum esse existiment, sed hoc aliter videt universorum Deus ».

Sanctus Gregorius lib. VI. epist. 22. ad Gregoriam, Augustæ cubiculariam: « Quod vero, inquit, dulcedo tua in suis epistolis subjunxit, importunam se mihi existere, quo ad usque scribam, mihi revelatum esse, quia peccata tua dimissa sunt: rem et difficilem etiam et inutilem postulasti, difficilem quidem, quia ego indignus sum cui revelatio fieri debeat. Inutilem vero, quia secunda de peccatis tuis fieri non debes, nisi cum jam in die vitæ tuæ ultimo, plangere eadem peccata minime valebis. Quæ dies, quousque veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atque eas quotidianis fletibus lavare ».

II, 12; I Pet. I, 47. — (2) II Pet. I, 40. — (3) Rom. VIII, 30.

Sanctus Beda in comment. ad cap. 20 Prover. « Potest, inquit, hic versus, et de electis accipi, qui habent aliquando latentia in mente mala, quæ ab aliis videri non possunt hominibus, quæ tamen ipse Dominus cernit ». Et infra: « Sunt, inquit, multi mundo corde, et juxta humanæ possibilitatis modum, puri a peccato, nec tamen se ipse quisquam mundicordem et immunem a peccato absque temeritate pronuntiaverit ».

Sanctus Bernardus serm. 3. de adventu: « Accedit, inquit, ad sollicitudinis cumulum et pondus timoris, quod cum et meam, et proximis conscientiam servare necesse sit, neutra mihi satis est nota, utraque abyssus est imperscrutabilis, utraque mihi nox est, et nihilominus exigitur a me utriusque custodia ». Idem in epist. 107. « De qua tamen, inquit, percepta suimet ex parte notitia, interim quidem gloriatur in spe, nondum tamen in securitate ». Idem serm. 2. in octava Paschæ: « Novit Dominus, qui sunt ejus, quis vero scit hominum si est dignus amore, an odio? » Idem serm. 1. de Septuagesima: « Quis potest dicere, ego de electis sum, ego de prædestinatis ad vitam, ego de numero filiorum? quis hæc inquam dicere potest reclamante Scriptura, nescit homo, si dignus sit amore, an odio? certitudinem utique non habemus, sed spei fiducia consolatur nos, ne dubitationis hujus anxietate penitus cruciemur ».

His accedat Innocentius III. Papa doctissimus, qui cap. ult. de purgatione canonica, scribit, juramentum cujusdam hominis, qui jurare paratus erat, se a certis criminibus immunem esse, quæ per poenitentiam sibi dimissa fuisse credebatur, esse juramentum temerarium et indiscretum, eo quod nemo scire possit, an, ut oportet, egerit poenitentiam; ac per hoc an ad veram pervenerit indulgentiam.

CAPUT VIII.

Idem probatur rationibus variis.

Præter testimonia Scripturarum et Patrum, non desunt etiam egregiæ rationes, quibus hæc veritas comprobetur. Probabilis igitur ratione primum, non posse haberi certitudinem fidei de propria justitia.

(1) Hier. XVII, 9.

Secundo, neminem teneri ad illam habendam, etiamsi forte posset haberi. Tertio, non expedire, ut ordinarie habeatur. Quarto, reipsa non haberi, nisi a paucis, quibus a Deo specialiter justificatio propria revelatur.

Prima ratio, non potest aliquid certum esse certitudine fidei, nisi aut immediate contineatur in verbo Dei; aut ex verbo Dei per evidentem consequentiam deducatur: Fides enim non est, nisi verbi divini auctoritate nitatur. Neque de hoc principio vel Catholici, vel Hæretici dubitant. At in verbo Dei non continetur immediate particularis ista propositio; Talis vel talis homo vere justificatus est, exceptis enim paucissimis, ut Magdalena, et quodam Paralytico, qui ab ipso Christo audierunt: *Remittuntur tibi peccata tua*: Cæteri homines in sacris litteris, ne nominantur quidem. Universales autem promissiones, conditiones suas requirere, ut singulis applicentur, jam supra in I. lib. demonstravimus. Oportet igitur ut ex verbo Dei, per evidentem consequentiam id colligat, quisquis eam certitudinem habere se jactat. Id autem fieri non posse probamus hoc modo.

Ratiocinatio, qua quis certitudinem fidei de sua justitia ex verbo Dei concluderet, hæc esse deberet. Verbum Dei testatur, omnes vere conversos ad Deum, et poenitentiam serio agentes peccatorum, indulgentiam et gratiam obtinere: Mihi autem evidens est mea vera conversio, et poenitentia; igitur mihi certum est, certitudine fidei, me indulgentiam et gratiam accepisse.

Hujus argumenti assumptionem dico non solum falsam, sed etiam impossibilem esse, nisi adsit revelatio; nam in primis *pravum est cor hominis, et inscrutabile, et quis cognoscet illud* (1) inquit Hierem. cap. 17. Deinde videmus reipsa multos falli, qui se putant habere quod non habent. Certe B. Petrus, cum dicebat. *Tecum paratus sum in carcerem et in mortem ire*; paratum se esse credebatur mortem subire pro Christo; et tamen vere paratus non erat, ut eventus ostendit. Et Apostolus Paulus, cum in Christianos fureret, magna se Dei charitate flagrare arbitrabatur, et tamen ex ignorantia falebatur. Et quis est, qui certus sit, se non laborare ignorantia aliqua non probabili, sed crassa et ex ea peccandi affectum gerere, quem ipse non

videat? Denique, nulla sunt clariora signa veræ conversionis et gratiæ jam adeptæ, quam opera charitatis, et præsertim, si quis animam pro Deo ponat: at hoc ipsum potest esse signum fallax, cum Apostolus dicat prima ad Corinth. 13. posse hominem sine vera charitate Dei consumere in cibos pauperum omnes facultates suas, et tradere corpus suum ita ut ardeat. Et reipsa interdum videmus, hæreticos pro defensione perfidiæ suæ mortem libenter oppetere, qui se Deum ardentissime amare non dubitant, cum tamen ne micam quidem veræ charitatis habeant.

Dicent fortasse adversarii, non requiri talem conversionem, sufficere solam fidem. At hoc jam sæpe refutatum est, præsertim cum ipsi quoque Lutherani veram fidem a charitate et penitentia separari non posse contendunt. Sed fortasse Catharinus respondebit, non exigi necessario perfectam conversionem et penitentiam, nisi extra Sacramentum, cum Sacramento autem sufficere, ut quis obicem non ponat. At neque potest quis certus esse certitudine fidei, se non ponere obicem, cum possit ex ignorantia crassa generare affectum ad peccatum, neque potest certus esse certitudine fidei, se percipere verum Sacramentum, cum Sacramentum sine intentione ministri non conficiatur, et intentionem alterius nemo videre possit. Nec ignoro quid de intentione, in Sacramentis conficiendis, sentiat Catharinus; sed ejus sententia definitioni Ecclesiasticæ contraria esse convincitur, ut alibi demonstravimus.

Secunda ratio erit ad probandum neminem teneri certo credere certitudine fidei, sibi remissa esse peccata. Nam ejusmodi articulus in nullo Symbolo fidei continetur. Et ejusmodi præceptum in nullo canone Ecclesiastico reperitur. Percurrantur Symbola, Apostolicum, Nicænum Constantinopolitanum, Athanasii, nusquam reperietur talis articulus: « Credo me esse justum ». Quod autem in Symbolo Apostolico dicitur: « Credo remissionem peccatorum », significat in Ecclesia dari Baptismum in remissionem peccatorum, ut explicatur in Symbolo Constantinopolitano.

Porro in Conciliis Ecclesiasticis non solum non habetur tale præceptum fidei, sed habetur etiam expresse contrarium in Concilio Tridentino, sess. 6. can. 13, id est, non te-

neri homines ad credendum, sibi remissa esse peccata.

Adde quod si ejusmodi articulum fidei haberemus, sequeretur, omnem hominem, qui peccat, quocumque genere peccati mortalis, continuo fieri hæreticum, atque ita nullum esse peccatorem, qui non simul esset hæreticus, neque enim potest, qui voluntarie peccat, credere; se justum esse, nisi falsum, dedita opera, credere velit. At certe inauditum est, in Ecclesia nullum esse peccatorem, qui non sit hæreticus. Et præterea cum omnes hæretici ab Ecclesia separentur, et foris sint, sequeretur, nullum peccatorem in Ecclesia esse posse, quæ fuit hæresis Donatistarum, et ab Augustino et cæteris Patribus ex Evangelio manifeste refutata est. Quid enim sunt grana et paleæ in eadem area, boni et mali pisces in eodem reti, oves et hœdi in eodem ovili, nisi justii peccatores in eadem Ecclesia? Viderint igitur Lutherani, qui per omne peccatum fidem justificantem, id est, veram fidem excuti dicunt, quomodo se ab hæresi Donatistarum expediant, et quomodo non aperte cum ipso Evangelio pugnent.

Tertia ratio probabit, non expedire ut homines habeant ordinarie certitudinem de propria gratia. « Nam (ut sanctus Augustinus ait in lib. de corrept. et gratia, cap. 13), in hoc loco tentationis tanta est infirmitas, ut superbiam possit generare securitas ». Unde etiam S. Gregorius scribit lib. ix. Moralium cap. 17. « Si scimus nos gratiam habere, superbimus ». Et ipse Dominus Luc. xviii, per parabolam Pharisæi et Publicani ostendit, eos, qui se justos esse confidunt, facile se cæteris anteponere, eosque despicere: *Non sunt, aiunt, sicut cæteri hominum, velut etiam hic publicanus* (1). Contra autem ignorantio hujus secreti humilitatem conservat, et auget, facit enim ut se fideles superiores invicem arbitrentur, et unus alium honore præveniat.

Dices, si ita est, cur Deus aliquibus justificationem propriam revelat? Quoniam sicut speciali hoc favore dignos illos judicat, ita etiam prævidet, sic in humilitate, et charitate radicatos esse, ut non sit illis ab hac elatione periculum, quod tamen infirmioribus, et imbecillioribus facile imminere posse cognoscit.

Quarta ratio docebit, reipsa fidelibus, ejus-

(1) Luc. XVIII, 12.

modi certitudinem non adesse. Nam in primis quibusdam singulari beneficio revelatum esse constat, ipsis remissa fuisse peccata. Id enim testatur de sancto Antonio Magnus Athanasius in ejus vita; de sancta Galla S. Gregorius in lib. iv. Dialogorum, cap. 13. de sancto Francisco, sanctus Bonaventura in ejus vita, cap. 3, nec desunt alia ejusdem generis exempla. Quorsum autem Deus id certis hominibus revelaret, quasi speciali prerogativa, si fidelibus omnibus esset notitia ista communis?

Deinde non minus constat, alios quosdam, alioqui perfectissimos, in obitu suo propter hoc incertum non mediocriter trepidasse. Refert S. Hieronymus, B. Hilarionem in morte dixisse: « Egredere anima mea, quid times? egredere, quid trepidas? Septuaginta prope annis servisti Christo, et mortem times? » Similia exempla trepidantium sanctissimorum Patrum recenset Joan. Climacus. At certe si viri etiam sanctissimi propter incertitudinem gratiæ, et abyssum judiciorum Dei trepidant, quomodo credibile erit, omnibus fidelibus certitudinem adesse de propria gratia atque justitia?

Denique idem apertissime probat experientia hujus temporis hæreticorum. Nam cum omnes omnino hanc certitudinem jactent; tamen ipsorum sententia falluntur plurimi, nostra autem, omnes. Neque pertinet ad rem, quod dicit Kemniti, falli Sacramentarios, et Anabaptistas, et alios, præter suæ sectæ homines, quoniam illi errant contra fundamentum fidei. Hoc, inquam, ad rem non facit; nam si per fundamentum fidei intelligatur fides in Mediatorem Christum, non descendendo ad particulares articulos, tenent illi quoque fundamentum. Sin autem per fundamentum intelligantur omnia dogmata fidei, quæ in Scripturis habentur, errant quidem illi contra fundamentum, ut etiam errat ipse Kemniti; tamen isti errores sunt in fide historica, non in fide justificante, omnes enim eodem prorsus modo credunt, se justos esse propter Christi merita imputata, et easdem promissiones fide amplectuntur. Unde igitur fit, ut illi fallantur, et non isti? « Quoniam (inquit Bucerus) in illis ista certitudo non est ex motu Spiritus sancti ». At hoc ipsum est, quod quaerimus, cur non sit ex motu Spiritus sancti, si fidem justificantem habent.

(1) Luc. XVII, 10.

Dicent, eos non habere fidem justificantem, quia fides justificans, cum errore conjuncta esse non potest. At experientia docet, fidem quam ipsi justificantem esse definiunt, cum errore facile permanere. Nam Anabaptistæ et Sacramentarii, quos Lutherani errare contendunt, firmiter credunt, sibi propter Christum, fide apprehensum, remissa esse peccata.

Deinde quo certo indicio Lutherani docebunt, Anabaptistas et Sacramentarios errare, se autem non errare, cum omnes jactent Scripturas, et non sit apud eos ullum commune iudicium, quo ipsorum controversia dirimi queant.

Denique undecumque accidat, ut fallantur Anabaptistæ et Sacramentarii, iudicio Lutheranorum, et contra Lutherani, iudicio Anabaptistarum et Sacramentariorum, nos evidenter concludimus, atque hoc potissimum urgemus, maximam partem eorum, qui hanc certitudinem jactant, ipsis etiam testibus, sine dubio decipi.

CAPUT IX.

Solvuntur argumenta adversariorum, ex testimoniis Scripturarum deprompta.

Quoniam testimonia Scripturarum quæ Calvinus, Kemniti et Catharinus adducunt, plurima sunt, ut saltem multitudine testimoniorum speciem aliquam probabilitatis efficiant, nos illa omnia secundum ordinem Scripturarum proponemus et refellemus.

Primum igitur testimonium Catharinus profert ex cap. xvii. Luc. *Cum feceritis hæc omnia, dicite servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus* (1). At hoc quomodo potest quis dicere, nisi certo sciat, se fecisse omnia quæ præcepta sunt? qui autem certo scit, se omnia mandata complisse, certo quoque scit, se diligere Deum, et diligi a Deo, et justum esse; *Qui enim diligit me, sermones meos servabit. Et: Qui diligit me diligitur a Patre meo*, Dominus ait. Et: *Qui facit justitiam, justus est*, inquit Joannes.

Respondeo: absit ut Christus eo loco nos hortetur, ut dicamus vel existimemus, nos fecisse omnia, quæ præcepta sunt nobis. Id enim esset ad jactantiam et superbiam exhortari; cum contra potius ad humilitatem

(1) Luc. xvii, 10.